

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četrt leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 19. novembra 1862.

Čujte, gospodarji! goveja kuga nam žuga.

Slišali smo, da je v tržaški mestni mesnici te dni več volov poginilo za govejo kugo. Pravijo, da ti voli so bili v Trst prignani iz Reke, kamor so prišli ali iz vojaške granice ali pa iz Turčije, ktero pot pa — nam ni še na drobno znano.

Ako je tedaj res, da so oni voli poginili za govejo kugo, je očitno, da nam žuga grozna nevarnost, najbolj vam Primorcom, ki po tem takim kugo že imate v svoji deželi, pa tudi nam Krajncem, ki smo na meji vaši.

Ker je ni grozovitiše kuge kakor je ta, ne smemo čakati, da že gorí pri sosedu, ampak že od delec je treba se na vso moč zavarovati, da se plamen ne razširi dalje.

„Novice“, ki so to novico zvedile, si za svojo dolžnost spoznajo, vas gospodarje vse: po Reškem, Tržaškem, Istrijskem, Goriškem, Krajnskem, pa tudi Štajarskem in Hrvaškem resno opomniti, da nam velika nevarnost žuga.

Vlada in nji podložne ces. okrajne gosposke bojo vse storile, da se zatara kuga, kjer je že, in pa da se odvrne od družih krajev, kjer je še ni.

Da ji je to mogoče, moramo vsi ji pomagati in zvesto ubogati vse, kar zapoveduje, pa zraven moramo še sami vse storiti, da se nam ne zatrosi ta kuga v naše hleve.

Povemo Vam danes v naglici to-le:

Goveja kuga ni domača bolezen, ampak ptujka je, ki je domá v štepah (pušavah) evropske in azijske Rusije; zlasti okoli črnega morja je nje domovina. Tù se po neznanih vzrokih pri goveji živini izcimlja ta bolezen, — ko pa je enkrat se začela, se širi od goveda do goveda iz enega kraja do drugega, iz dežele do dežele, iz države do države in gré po celem svetu. Bravcom našim je znano, da imajo to kugo poslednje leta na Poljskem, Ogerskem, Marskem, Českem itd. Tje je prišla iz zgornjih krajev, nam pa žuga od spodnjih.

Kužnino to pa ne trosi samo vsaka bolna živina po sapi na 20 do 30 stopinj delec, če pa je veter, jo pa žene še dalje, ampak ta kužnina se drži tudi krvi, scavnice, blata živinskega, se drži mesa, kože, rogov, parkljev in vseh delov živinskih — se prime obleke človeške, ki je pri taki živini bil ali se dotaknil kakošne njene kužne reči, — se prime tudi dlake druge živali itd. In tako je sto potov, po katerih se ta morivka širi. Zato je očitno, kako lahko živinski barantači, mesarji, usnarji, živinozdravniki, konjederci in drugi занесеjo kugo v zlo daljne kraje.

Do predlanskega se je mislilo, da goveje kuge ne naleze nobena druga živina, al na Ogerskem in Českem so skušnje novjših časov učile, da tudi ovác se kuga prime. Zato žuga tudi drobnici nevarnost.

Ta bolezen se prav po tatinsko pritepe; živina, ki je našla bolezen, zboli očitno še le čez 4 ali 7 dni. V začetku so znamenja njene podobne drugim boleznim; živina

postane žalostna, pobesi glavo, pokašljeje po malem, včasih še rada je, prežvekava še tudi izprva, zdeha se ji večkrat, s zobmi škriplje, hrbet kviško grbi; oči se ji svetijo, blato je izprva suho, zapečeno, dlaka se ji šetini, huda mrzlica jo prime, iz oči ji začno solze teči („živina se joka“ — pravijo) — potem pa jo driska napade, in to je poglavitno znamenje te bolezni, zato jo nekteri zdravniki „kolero živinsko“ imenujejo.

Zdravila ni nobenega zoper to bolezen. Darila, ko so jih razpisale vlade (holandska vlada 80.000, avstrijska 30.000, pruska 10.000 gold.) tistemu, ki znajde zdravilo, še nobeden ni dobil.

Vsa pomoč obstaja tedaj v dveh poglavitnih rečeh; prva je: ubraniti, da se kuga v naše dežele ne pritepe, in druga, da se brž zatara, ako se je v kako deželo vendar zatrosila.

Zato pomagajmo vsi gosposkam, da se vse vse natančno stori, kar zapoveduje; bodi naj vsak policaj za-se, da se tako imenovane policijske sredstva zvesto spolnujejo.

Lože je ogenj odvrniti, kakor pogasiti ga, kadar že gorí.

Zato pozor, gospodarji!

Nekaj o čbelarstvu.

V 45. listu letošnjih „Novic“ str. 379, A. M. iz kanalske doline želi pozvediti, kako bi se pri čbelah roparcom zamoglo v okom priti. Na to odgovori neki skušen čbelar tako-le:

Čbele gredo na rop, le kadar paše nimajo, to je spomladi, preden se paša začne, in v jeseni, kadar paša nehava. Spomladi ne storijo dosti škode, v jeseni so silnejše, ker so site in veliko boljši méd diši iz čbelnjakov.

Roparce niso vselej iz ptujih čbelnjakov, ampak večkrat iz domačega, vendar so iz ptujih čbelnjakov roparce veliko hujše kakor iz domačega, posebno tistim, kateri imajo malo panjev, blizo pa so čbelnjaki z velikim številom panjev.

Da se roparce odvrnejo in čbele ohranijo, je najprvo potrebno to-le:

Čbelar naj dobro pazi, da nima v svojem čbelnjaku nobenega panja brez matice. Brez matice so pa največkrat izrojenci, ker se njim zgubi matica na prašenji, zato naj čbelar skrbno gleda pred in med ajdovim cvetjem, ali vsi zrojenci nosijo obnožje. Če zapazi, da kaki panj hira in peša in se prav pridno ne obnaša, naj ga odpre in pogleda, ali ima kaj zalege ali nič, in če je nima, naj ga na drugi panj navezne. Ako pa samega pusti, bo sicer malo medu nanesel, satovja pa ne bo nič zalotal; ko paša pojenja, pridejo roparce, ker pa tak opešan panj ima le malo čbel, se ne more dosti braniti; kmalo ga premagajo in mu vès méd poberejo. Roparce, ko en panj sprazniijo, tudi sosedo napadajo z veliko močjo, tako da jih v kratkem premagajo in njim vse poberejo. Čbelar naj tedaj dobro na to pazi, da nobenega panjù ne bo imel v čbelnjaku brez matice.

*) Glejte v današnjem „Oglasniku“ razglas c. k. vlade krajnske. Vred.

Tudi se zgodi, kadar veliko roparce priletí in v panjove silijo,*) da kak slab panj z matico premagajo, mu vse poberejo in tudi močne sosede z veliko silo napadajo. Take slabe panjove roparce obvarovati, je najboljši pripomoček, da se jim žrelo tako priprè, da čbele posamno vèn in notri hodit zamorejo. Če pa čbelar vidi, da so roparce kak panj premagale, kar se iz tega spozná, ker čbele veliko hitrejšje vèn in noter letajo kot pri drugih panjovih, ni drugega pripomočka, kakor da ga kake pol ure popolnoma zamaši s smrekovimi vejami. Ker roparce v tak zamašen panj priti ne morejo, odletijo, čez kake pol ure naj ga spet odmaši za nekoliko časa, da gredó domače čbele noter, roparce pa vèn. Čez nekaj časa naj ga spet zamaši, da roparce, ktere se rade povračujejo, ne bodo mogle ropati. Pisar tega je sam skusil in roparce vselej tako odgnal, da mu niso nikoli nič škode naredile. Tudi nekteri čbelarji že zdavnej tako ravnaajo; kadar vidijo, da roparce kak slab panj premagujejo, ga predstavijo in na njegovo mesto kakega prav močnega nastavijo. Če pa domač panj svojega soseda ropa, kar se iz tega lahko spozná, da čbele močno letijo, prostor spremenijo, roparja namesto ropanega postavijo.

Če pa roparskih čbel leta okoli čbelnjaka toliko, da so vsi panjovi v veliki vojski, ker se čbele vojskujejo in morijo kakor pri hudi vojski, takrat ni druge pomoči kakor vse panjove s smrekovimi vejami zamašiti do večera. K večem se za malo časa odmašijo, da gredó domače čbele v panjove, roparce pa vèn. Če drugi dan spet veliko roparce priletí, naj čbelar ravno tako storí in roparce mu ne bodo veliko škode napravile.

Janez Zaverl Višnjagorski.

Naprej s kmetijskim gospodarstvom!

Iz poljskih pridig Horskovih.

(Konec.)

Tudi pri žetvi se marsiktere malenkosti nahajajo, ktere so velike važnosti, in kterih ne smé skrbni kmet nikoli prezreti, sicer so mu v škodo, namreč če pustí žito prezoriti na njivi, da se jame prezati. Glej, dragi moj, na rženo zrno, če ga stareš in ga med prsti zmečkaš, in če se sok iz njega ne pocedí, takrat je zrelo in najboljši čas, da rž požanješ, sicer se ti preveč posuši in nima zrno ne prave teže ne dobre moke. Kadar se pa žito žanje, se ne smé snopje tako pokladati, da bi klasje ob stezi ležalo, kjer se lahko pohodi in pomandrá, ne meči ga sèm ter tjà, sicer se ti bo preveč otreslo, če ga pa na voz nakladaš, moraš ž njim tako ravnati, da klasje vedno na kviško obrnjeno na voz pokladaš, sicer se ti preveč zrnja iz klasja otrese in na njivi ostane.

Toda s tem, da se posetev raznega žita in drugi sadeži eden za drugim vrsté, ni še vse opravljeno, ampak njiva mora tudi primerno gnojena biti. Brez gnojá ni plodá. Gnoj pa ne smé, kakor je sploh navada, na kupu ležati, da bi začel gnjiti, kjer bi se mu najboljše prvine izkadile; ampak se mora pokriti, ko se je iz hleva spravil, in z zemljo zasuti, ki se v cestnih grabnih dobiva in nič potroškov ne prizadene. Živini v hlevu naj se s slamo na kratko rezano nastilja in gnoj naj se v hlevu pustí, da ga živina dobro pomandrá in podela. Tudi je treba na to paziti, da se gnojnica ne pogubi in usmradi, in svoje redivne moči ne zgubi, ampak se mora z dostojno prstjo pomešati, da se več gnoja napravi.

Posebno važno je tudi za kmetovavca, da natanko rajtati zná v svojem kmetovanji; posebno v novih napravah se je treba vselej prepričevati, ali je na dobičku ali na zgubi. Kar se s številkami spríča, to veljá.

*) To se zgodi rado takrat, kadar je kak goljufen čbelar svoje čbele vpijanil, položivši jim medú z žganjem itd., da gredó potem vse divje na rop. Vred.

Poslednjič se mora tudi kapital v prevdarek vzeti. Le škoda, da ima kmet dan današnji še zmirom premalo denarja, da bi si mogel pri kmetijstvu na višo stopnjo pomagati; kupčija in obrtništvo imate kreditne naprave ali posojilnice, borni kmetič pa nima pomoči od nobene strani, da bi si koliko toliko opomogel. Odrtniki so njegovi pomočniki, da se Bogu smili!

Ogled po domačii.

Omika in národnost Pivčanov.

(Konec.)

Sredstvo, po kterih bi se omenjene napake odvrnile in Pivčanom pomagalo, so po mojem mnenju posebno te-le:

Osnovajte ljudske šole na národni podlagi; bojo naj te šole čisto slovenske. V „Novicah“ je bila ta potreba že tolikrat in tako temeljito dokazana, da bi le kamnje na Kras nosil, ako bi hotel o tej potrebi še kaj ziniti. Le škoda, da to kar po celem svetu veljá, se pri nas sistematično odbija! Tisto modrovanje, da je ljudstvu našemu nemščina potrebna, je predrlo celó začetne šole, v kterih kmečki fantič, ki še komaj hlače nosi, mora že za Frankobrod se omikati! Si pač, dragi bravec, že slišal tako modrovanje! Kolo je, pa ne kovano, leseno je; tudi nič namazano; cvili, da bi skoraj možgane zgubil; pa gospodje, ki bi ga imeli slišati, imajo dovelj kosmate ušesa. Ljudstvo je — trobi se rado — zavoljo uradov, deca pa, da niso „ekstrastunde“ prazne itd.

Zato je živa živa potreba tudi, da se v vseh kancelijah ljudskemu jeziku pravica skazuje z besedo in pismi. Kakor cerkev ravná z ljudstvom v domačem jeziku, tako naj ravná tudi kancelija, kar tudi „Novice“ so že do dobrega sprícale.

Naj bi soseske, ktere v šolsko okrajno spadajo, kje blizo šole na pripravnem prostoru vrt ogradile. V njem naj se dečki učé drevesne semena sejati in drevesica kojiti, cepiti itd.; naj se po priložnosti podučujejo gojzdno drevje varovati in pomnoževati; posebno naj se na to gleda, da se murba zaplodi in sviloprežke začnejo rediti. V tak vrt naj se zasejejo tudi vse druge zeliša, ktere poznati je kmetu koristno, in deca naj se o njih rabi, koristi, škodljivosti itd. podučujejo. Naloga ljudske šole mora biti ljudstvu k mnogoteremu spoznavanju, sosebno gledé kmetijstva, raznih rokodelstev in tudi kupčijstva, napeljevati; na Pivki se pred vsem ne smé živinoreja, poljodelstvo in sadjoreja prezreti. Kar boste v mlade srca vcepili, bo v poznejih letih obilen sad rodilo.

Naj se skrbi, da se na stroške vseh pivških sosesk v ljubljansko kmetijsko šolo mladenči pošiljajo, kjer se kmetijstva, živinozdravilstva, kovaštva in drugih potrebnih vednost naučijo. Potem pa naj se na podlagi primernih pogojev naselé v Postojni, Hrenovicah, Slavini in Zagorju, ali pa tudi drugod.

Ker je gola resnica, kar so „Novice“ v listu 34. iz Pivke omenile, bi bilo prav dobro, ako bi se v Postojni dekliška šola samostojna napravila, v kteri bi se učnice vse predmete glavnih šol, nekoliko zemljopisja, povestnice in ženskih del učile. Ako ni tega moč, naj se vsaj napravi šola, kakor je imenovani dopis nasvetoval. Pri vseh farah in lokalijah pa naj se napravijo šole za žensko šivanje, v kterem naj podučujejo vse šole obiskajoče deklice navadne mojškne, kterih je na Pivki več, ki prav dobro delajo. Za tak poduk naj se mojškne iz soseskinih dnarnic plačujejo.

Dobro vem, da spolnitev nekterih nasvetov preseže navadne moči pivških sosesk; al zato ni treba obupati. Če se drugače ne more, obrnite se s prošnjo do gospoda, ki zida v Kočah novo cerkev, dela ravno tej vasi velikanski vodnjak, je ustanovil štipendije za živinorejce in sadjorejce itd. Če je vse to iz lastnega nagiba storil, vam